
Tuinvogelaars hoeven niet te timmeren of voor dag en dauw op te staan. Toch garandeert het tuinvogelen niet altijd en zorgeloos bestaan. Een beginnend tuinvogelaar komt er achter dat er zelfs in de eigen tuin voetangels en klemmen liggen, waarmee geen vogels, maar argeloze tuinvogelaars in het nauw gebracht worden.

Tim Timmerman

Tuinvogelen

Een paar jaar geleden ben ik lid geworden van de Vogelwerkgroep het Gooi en Omstreken. Al snel werd me duidelijk dat ik als lid van werkgroep geacht werd ook aan enkele activiteiten deel te nemen en dat leek een probleem te worden. Alle bezigheden die meebrengen dat ik af en toe voor dag en dauw op zou moeten staan vielen meteen af met de dooddoener dat dat er misschien later nog eens van zou komen. Ook het bouwen van nestkastjes leek me niets, want ik zal niet zo snel vergeten hoe minachtend de mezen in het voorjaar naar mijn bouwsels kunnen kijken, en alleen een combinatie van een allesoverheersende drang tot voortplanting en schreurende woningnood doet de dappersten besluiten om ze te betrekken om er een gezin te stichten.

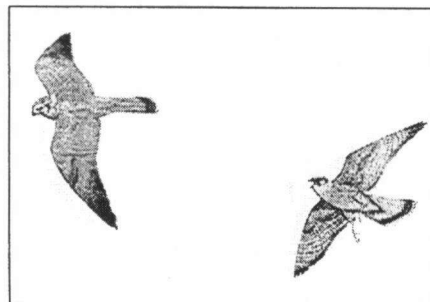
Wie schetst mijn opluchting toen ik in een wervend pamflet las dat ik zittend in mijn luie stoel deel kon nemen aan het tuinvogelonderzoek. Ik zag mezelf al zitten, licht onderuitgezakt vanwege het gezichtsveld, met een kijker en een gevuld glas binnen handbereik. Ik verheugde me er al op om ieder die daarover een geringschattende opmerking zou maken, zoals ik dat bijvoorbeeld van mijn vrouw zou kunnen verwachten, er hooghartig op te wijzen dat ik bezig was met een

wetenschappelijk ornithologisch onderzoek, samen met een select gezelschap van enkele tientallen speciaal geselecteerde waarnemers in het Gooi en omstreken. En interessante observaties zouden geen probleem zijn. Had ik in de afgelopen jaren niet onder meer een pestvogel, een fazant en zelfs een paar verdwaalde pauwen in de tuin gezien?

Toen de formulieren van het tuinvogelonderzoek gearriveerd waren begon ik met de voorbereidingen. Dagwerkformulieren werden ontworpen; klad weekrapportageformulieren gemaakt en één en ander werd op het bijzettafeltje naast de strategisch opgestelde luie stoel klaargelegd, samen met de afgestofte kijker en mijn vogelgids. De overige in het pand aanwezige kijkers en toneelkijkers werden over de ramen van de diverse kamers verspreid, samen met speciaal voor dit doel aangeschafte potloden die door mij vlijmscherp geslepen waren. Tenslotte werd het glas gevuld en ik was klaar om mijn bijdrage aan de wetenschap te gaan leveren. Maar met zulke hooggespannen verwachtingen is het niet verwonderlijk dat de werkelijkheid hier en daar wat tegenvalt.

Wie meedoet aan een tuinvogelonderzoek moet er op be-

dacht zijn dat de vogels dit razendsnel in de gaten hebben, en hun gedrag onmiddellijk aanpassen. Voor de iets zeldzamere soorten betekent dit eenvoudigweg dat ze de betreffende tuin niet meer bezoeken. Natuurlijk had ik wel voorzien dat pestvogels, fazanten en zeker pauwen niet tot de dagelijkse waarnemingen zouden behoren, maar als ik er voor ging zitten verwachtte ik toch zeker de grote bonte specht te zien, en natuurlijk boomklevers en boomkruipers. Maar het overgrote deel van de tijd blijven deze nu weg, evenals keep en groenling, terwijl de reiger pesterig alleen nog maar de tuin van de burens bezoekt. De realiteit was dus dat ik voornamelijk mussen zag en dat ik een groot deel van de middag en meerdere glazen investeerde in het tellen van een groep mussen. Dit is een bezigheid die nooit verveelt, altijd frustreert en zeker niet zal leiden tot een nauwkeurig kennis van het exacte aantal

Smelleken

aanwezige mussen, vandaar dat op mijn formulieren voornamelijk twee aantallen vermeld worden: dertig (de normale situatie) of twintig (iets minder dan normaal). Sinds ik weet dat huis-mussen in steeds minder tuinen voorkomen en dat het hebben van een populatie van dertig stuks best wel een beetje bijzonder is, heb ik me op dit punt met mijn lot verzoend.

Andere soorten hebben weer een andere methode om de tuinvogelaar bij zijn wetenschappelijke onderzoeken te hinderen, en ik denk daarbij aan soorten als tjiftjaf, fitis, rietzanger, bosrietzanger, glanskop en matkop en nog verschillende andere naarlingen. Wanneer deze vogels in de gaten hebben dat er een tuinvogelaar actief is, en dat is vanaf het moment dat het eerste setje formulieren arriveert, zullen ze nooit langer dan 0,4 s stilzitten op een goed zichtbare plaats, terwijl ze het er minutenlang van nemen als er een paar bladeren in de weg zitten. Een andere bekende truc is om op wat afstand redelijk open te gaan zitten. De arme tuinvogelaar zal dan naar zijn kijker grijpen, en precies op het moment dat hij deze naar zijn ogen brengt vliegt de plaaggeest weg. U kent dit gedrag vast wel, want het is een bekend verschijnsel in de amateurornithologie.

Ben ik er eindelijk toch in geslaagd redelijk zicht te krijgen op de bezoeker, dan blijkt het wonderlijk genoeg vaak toch nog niet mogelijk om de kleur van de pootjes of de lengte van de wenkbrauwen vast te stellen. En zelfs wanneer dat wel lukt is de strijd nog lang niet gewonnen, want in mijn tuin lijken de vogels zelden exact op hun afbeeldingen in Petersons vogel-

gids. De kleur van de buik of de vorm van de markante wenkbrauwstreep is net weer een ietsje anders. Soms moet ik wel concluderen dat bij mij vogels voorkomen die uniek zijn in Europa. Normaal heb ik hiermee niet zoveel problemen. Vraagt iemand mij wat voor vogel er in de tuin zit, oordeel ik vol zelfvertrouwen dat dat een tjiftjaf is, en in meer dan negentig procent van de gevallen zal ik gelijk hebben, maar bij Dick Jonkers en Fernand Jager kan ik met zoiets natuurlijk niet aankomen.

Interessant werd het toen op een winterse dag een roofvogeltje de tuin binnenzilde, tevergeefs jacht maakte op een mus en toen amechtig neerstreek op een heg en daar minutenlang bleef zitten. De kijker en de vogelgids er bij, en mijn vrouw en ik kwamen in zeldzame eenstemmigheid tot de conclusie dat dit alleen maar een smelleken kon zijn. In de daaropvolgende maanden werd het 'smelleken' een meer of minder geregelde bezoeker, waarvan af en toe een mus of een spreeuw het slachtoffer werd. Eénmaal zag ik hoe een spreeuw werd opgejaagd en tegen een slaapkamerraam vloog en tijdens zijn verdoofde val bekwam door de jager opgevangen werd.

Omdat er na een mislukte achtervolging vaak geruime tijd gerust werd, konden we de bezoeker goed bekijken, en zodoende vaststellen dat het twee verschillende exemplaren betrof waarvan de één leikleurige en de ander donkerbruine bovendien had. Man en vrouw dus. Maar ondanks deze schijnbare bevestiging was ondertussen de twijfel begonnen te knagen: ik zag wel erg vaak smellekens. Sterker nog: ruim de helft van alle waar-

nemingen van smellekens in het Gooi leken wel in mijn tuin plaats te hebben. Toen tenslotte ook Dick Jonkers openlijk twijfel uitsprak over zoveel smellekens, moest ik met tegenzin toegeven dat het hier waarschijnlijk ging om als smellekens vermomde sperwers.

Begrijp me echter niet verkeerd, tuinvogelen leidt zeker niet alleen tot frustraties. Volgens mij is het, zeker voor de nog niet zo heel erg ervaren vogelliefhebber een uitstekende manier om te oefenen in het herkennen van de soorten en het bewust worden van hun typerende gedrag. En ook wie altijd al aandacht dacht te hebben voor de vogels in zijn tuin wordt toch nog opmerksamer, en het gaat je op een bepaald moment ook opvallen dat je bepaalde vaste klanten mist of dat er juist opvallend veel van zijn. En ik ben er ook zeer over te spreken hoe tuinvogelen helpt om kinderen en kleinkinderen te betrekken in het waarnemen van vogels.

Eénmaal per jaar geeft een soort biologische klok het sein aan alle mierennesten in mijn tuin en in de omgeving dat het tijd is om te gaan zwermen. Als opborrelende olie komen de vliegende mieren naar boven en na enig rondkruipen proberen ze op te steigen. Voor de vogels is dat een soort Sinterklaas. Mussen en andere vogels proberen al op de grond zoveel mogelijk mieren op te pikken, terwijl laagvliegende zwaluwen huis houden onder degenen die er in geslaagd zijn om het luchtruim te kiezen. Weer een laagje hoger zweven tientallen kokmeeuwen die zich tegoed doen aan de beste vliegers, die net dachten dat ze het gemaakt hadden. Vorig jaar was er op het jaarlijkse evenement een aantal spreeu-

wen afgekomen, voor wie het waarschijnlijk de eerste keer was dat ze dit feestmaal meemaakten. In hun haast om zoveel mogelijk mieren in zo kort mogelijke tijd op te pikken, gingen ze bovenop de nesten staan, met het gevolg dat de mieren massaal tegen hun poten opkropen. Op een gegeven

moment werd het gekriebel hen dan te erg en probeerden ze, geagiteerd rondstappend, de mieren van hun veren te pikken. Mijn jongste dochter, die naar de voorstelling zat te kijken, lag bijkans in een deuk van de malle capriolen van de beesten.

Het grote voordeel van vogels kijken als hobby is wel dat het

vrijwel overal kan. Vogels observeren in de eigen tuin doet iedere liefhebber, maar je steekt er gegarandeerd meer van op als je meedoet aan het tuinvogelonderzoek. Ik hoop dan ook in het volgende kwartaalbericht van het tuinvogelonderzoek te lezen dat enkele tientallen nieuwe waarnemers zich hebben aangemeld.